

Til Norðurlandaráðs

Holmens Kanal 22
1060 København K
Sími +45 72 28 24
00
sim@sim.dk

Málsnr.:
2020 - 8206

Númer skjals
295675

Dagsetning
Þriðjudagur, 29.
september 2020
16:12:00

Svar við skriflegri fyrirspurn frá Norðurlandaráði um samnorrænar reglur um forsjárdeilur og deilur um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri (E 20/2020)

Skrifleg fyrirspurn frá Norðurlandaráði

Þann 22. júní 2020 beindi Norðurlandaráð eftirfarandi skriflegri fyrirspurn nr. E 20/2020 til ríkisstjórna Norðurlandanna. Fyrirspurnin var lögð fram af Norrænu velferðarnefndinni með vísan til þess að nefndin hefur rætt þingmannatillögu um samnorrænar reglur um forsjárdeilur og deilur um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri. Danmörk, Færeyjar og Grænland gegna formennsku í Norrænu ráðherranefndinni á þessu ári og senda hér með svörin fyrir hönd norrænu landanna.

Fyrirspurn nr. E 20/2020:

- Hvert er umfang/fjöldi forsjárdeilna og deilna um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri innan Norðurlanda?
- Skiptir það máli að foreldrarnir hafi búsetu hvort í sínu landi og hefur það þá í för með sér mismunun þegar til dæmis hegðun eða aðstæður annars foreldrisins geta verið skaðlegar fyrir barnið?
- Hvernig eru reglur varðandi framfærslu þess foreldris sem vegna óútkljáðs málareksturs neyðist til að dveljast í öðru norrænu landi en heimalandi sínu?
- Hvaða starfsvenjur gilda í sambandi við barnabætur/framfærslustyrki hvað varðar búsetuland barnsins annars vegar og foreldranna hins vegar?
- Á hvaða vettvangi er fjallað um þessi mál og hvaða starfsvenjur gilda varðandi þau í norrænu löndunum?
- Hvað er gert í norrænu löndunum til að samræma og skýra reglurnar svo þær tryggi sem best hag bæði foreldra og barna í forsjárdeilum og deilum um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri?

Svar Norrænu ráðherranefndarinnar

Í svarinu er sameiginlegur skilningur meðal norrænu landanna um að forsjárdeilur og deilur um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri varði einnig mál um búsetu barnsins. Sameiginlega hugtakið forsjármál er notað um þessi mál.

Einnig er þess getið að með „deilum sem teygja sig yfir landamæri“ er átt við að barnið búi í einu norrænu landi á meðan annað foreldranna býr í öðru norrænu landi.

Í upphafi má nefna að forsjárdeilur sem teygja sig yfir landamæri milli Norðurlandanna ráðast einkum af eftirfarandi norrænum og alþjóðlegum samningum:

- *Haag-samningurinn frá 25. október 1980 um einkaréttarleg áhrif af brottnámi barna til flutnings milli landa* (hér eftir: Haag-samningurinn um brottnám barna) sem hefur verið fullgiltur af öllum norrænu löndunum. Tilgangur samningsins er einkum að tryggja að afhendingu barna, sem á ólögmetan hátt hafa verið numin á brott til eða haldið eftir í öðru aðildarríki samningsins, sé hraðað svo sem unnt er. Auk þess á samningurinn að stuðla að því að tryggja að forsjá og umgengnisréttur í einu aðildarríki samningsins séu virt í hvívetna í öðrum aðildarríkjum samningsins.
- *Haag-samningurinn frá 19. október 1996 um lögsögu, gildandi lög, viðurkenningu, fullnustu og samvinnu vegna ábyrgðar foreldra og aðgerða til verndar börnum* (hér eftir: Haag-samningurinn um vernd barna), sem hefur verið fullgiltur af Danmörku, Finnlandi, Noregi og Svíþjóð, inniheldur reglur um alþjóðlega lögsögu, um gildandi lög og um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana varðandi forsjá barna. Reglugerðin inniheldur einnig reglur um tilnefningu miðstjórnvalda.
- *Reglugerð (ESB) 2019/1111 um lögsögu, viðurkenningu og fullnustu dóma í hjúskaparmálum og í málum varðandi forsjá barna og um brottnám barna til flutnings milli landa (endurskoðaður texti)* (hér eftir: Brussel IIa-reglugerðin), sem gildir fyrir Finnland og Svíþjóð, inniheldur reglur um alþjóðlega lögsögu og um viðurkenningu og fullnustu dóma í hjúskaparmálum (skilnað að borði og sæng og skilnað m.m.) sem og í forsjármálum. Reglugerðin inniheldur einnig reglur um tilnefningu miðstjórnvalda.
- *Evrópski samningurinn frá 20. maí 1980 um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana varðandi forsjá barna* (hér eftir: Samningur Evrópuráðsins), sem hefur verið fullgiltur af öllum Norðurlöndunum, inniheldur reglur um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana varðandi forsjá barna.
- *Samningurinn frá 23. mars 1962 milli Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um innheimtu meðlaga*, sem hefur verið fullgiltur af öllum Norðurlöndunum, inniheldur reglur um fullnustu ákvarðana um meðlag og framfærslueyri maka.
- *Samningurinn frá 6. febrúar 1931 milli Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um alþjóðleg einkamálaréttarákvæði um hjúskap, ættleiðingu og lögráð*, sem hefur verið fullgiltur af öllum Norðurlöndunum, inniheldur reglur um alþjóðlega lögsögu og um viðurkenningu og fullnustu dóma í hjúskaparmálum (skilnaður að borði og sæng og skilnaður m.m.) sem og í forsjármálum.
- *Reglugerð (EB) nr. 4/2009 um dómsvald, gildandi lög, viðurkenningu og fullnustu ákvarðana og samstarf í málum sem varða framfærsluskyldu* (hér

eftir reglugerðin um framfærsluskyldu), sem gildir fyrir Finnland og Svíþjóð, inniheldur reglur um alþjóðlega lögsögu og um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana í málum er varða meðlag og framfærslueyri maka. Reglugerðin inniheldur einnig reglur um tilnefningu miðstjórnvalda. Samkvæmt samningi milli Danmerkur og Evrópusambandsins gilda reglurnar um alþjóðlega lögsögu og um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana einnig fyrir Danmörku.

- *Samningurinn frá 30. október 2007 um dómsvald og um viðurkenningu og fullnustu dóma í einkamálum og á sviði verslunarréttar* (Lúganósamningurinn frá 2007), sem gildir fyrir öll Norðurlöndin, inniheldur m.a. reglur um alþjóðlega lögsögu í málum er varða meðlag og framfærslueyri maka. Vegna reglugerðarinnar um framfærsluskyldu gilda reglur samningsins um alþjóðlega lögsögu í meðlagsmálum ekki lengur í Danmörku, Finnlandi og Svíþjóð.
- *Haag-samningurinn frá 23. nóvember 2007 um alþjóðlega innheimtu barnsmeðlaga og annarrar fjölskylduframfærslu*, sem gildir fyrir Finnland, Noreg og Svíþjóð, inniheldur m.a. reglur um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana í málum er varða meðlag og framfærslueyri maka. Samningurinn inniheldur einnig reglur um tilnefningu miðstjórnvalda.
- *Haag-bókunin frá 23. nóvember 2007 um, hvaða lög taki til framfærsluskyldu*, sem gildir fyrir Finnland og Svíþjóð, inniheldur reglur um samkvæmt löggjöf hvaða ríkis skuli úrskurða um mál um meðlag og framfærslueyri maka.
- *Haag-samningurinn frá 2. október 1973 um viðurkenningu og fullnustu meðlagsákvarðana*, sem gildir fyrir Danmörku, Finnland, Noreg og Svíþjóð, inniheldur reglur um viðurkenningu og fullnustu ákvarðana í málum er varða meðlag og framfærslueyri maka.

Hvert er umfang/fjöldi forsjárdeilna og deilna um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri innan Norðurlanda?

Danmörk upplýsir að þar til bær stofnun um fjölskylduréttarmál, *Familieretshuset*, hafi árin 2017–2019 afgreitt 8.525 (2017), 7.893 (2018) og 10.976 (2019) mál um forsjá og búsetu barna. Fjöldi afgreiddra mála um umgengnisrétt var 14.919 (2017), 14.159 (2018) og 15.974 (2019). *Familieretshuset* áætlar að í mesta lagi 2–3% málanna teygja sig yfir landamæri. Færeyjar upplýsa að þar til bær stofnun um fjölskylduréttarmál, *Familieforvaltningen*, hafi árin 2017–2019 afgreitt 55 (2017), 65 (2018) og 128 (2019) mál um forsjá. Fjöldi afgreiddra mála um umgengnisrétt var 139 (2017), 104 (2018) og 111 (2019). Engar upplýsingar liggja fyrir um hve mörg mál teygja sig yfir landamæri. Grænland hefur ekki upplýsingar um fjölda mála sem teygja sig yfir landamæri.

Finnland upplýsir að dómstólarnir og félagsmálayfirvöld afgreiði mál sem varða annars vegar forsjá og hins vegar umgengnisrétt. Dómstólarnir afgreiða u.þ.b. 3.200 forsjármál á ári og félagsmálayfirvöld afgreiða ár hvert u.þ.b. 40.000 mál um umgengnisrétt. Engar upplýsingar liggja fyrir um hve mörg málanna teygja sig yfir landamæri.

Noregur upplýsir að samkvæmt norska dómstólaráðinu, *Domstoladministrasjonen*, hafi árin 2017–2019 komið 2.631 (2017), 2.664 (2018) og 2.568 (2019) forsjármál fyrir dómstóla. Engar upplýsingar liggja fyrir um hve mörg þessara mála teygja sig yfir landamæri, en talið er að um fá mál sé að ræða.

Ísland upplýsir að sýslumenn séu stjórnarsýslufirvaldið með lögsögu í m.a. málum um forsjá, búsetu og umgengnisrétt m.m. Tölulegar upplýsingar frá sýslumönnunum sýna að árin 2017–2019 var hlutfall mála sem teygja sig yfir landamæri 3–5% mála um forsjá og meðlag, 5–8% mála um búsetu og 2–3% mála um umgengnisrétt. Ísland hefur upplýst að tölulegar upplýsingar frá dómstólum um slík mál séu ekki fánlegar.

Svíþjóð upplýsir að samkvæmt héraðsdómi, sem er fyrsta dómstig, féll úrskurður árin 2017–2019 í 7.359 (2017), 7.338 (2018) og 6.317 (2019) málum um forsjá, búsetu og umgengnisrétt. Engar upplýsingar liggja fyrir um hve mörg þessara mála teygja sig yfir landamæri.

Skiptir það máli að foreldrarnir hafi búsetu hvort í sínu landi og hefur það þá í för með sér mismunun þegar til dæmis hegðun eða aðstæður annars foreldrisins geta verið skaðlegar fyrir barnið?

Samkvæmt Haag-samningnum um vernd barna og Brussel IIa-reglugerðinni er að meginreglu fjallað um forsjármál af yfirvöldum í búsetulandi barnsins og úrskurður er kveðinn upp samkvæmt lögum þess lands sem málið er tekið fyrir í.

Hvorki samningurinn né reglugerðin gilda fyrir Ísland, sem í staðinn styðst við Samning Evrópuráðsins og Haag-samninginn um brottmál barna.

Samkvæmt lögum í hverju Norðurlandanna skiptir engu fyrir úrskurð í forsjármáli að foreldrarnir búi í sitt hvoru landinu. Mestu skiptir, þegar úrskurður er kveðinn upp um forsjá, að hagar barnsins í samræmi við samning SP frá 20. nóvember 1989 um réttindi barna skuli ganga fyrir. Hvernig mat fer fram, á því hvað barninu er fyrir bestu í fyrirliggjandi aðstæðum, getur verið breytilegt frá einu landi til annars.

Hvernig eru reglur varðandi framfærslu þess foreldris sem vegna óútkljáðs málareksturs neyðist til að dveljast í öðru norrænu landi en heimalandi sínu?

Ekkert Norðurlandanna hefur reglur um opinbera framfærslu foreldra, sem vegna óútkljáðs málareksturs um forsjá taka sér búsetu í öðru norrænu landi en heimalandi sínu. Möguleikar á fjárhagsaðstoð í slíkum aðstæðum fara eftir málsatvikum hverju sinni.

Hvaða starfsvenjur gilda í sambandi við barnabætur/framfærslustyrki hvað varðar búsetuland barnsins annars vegar og foreldranna hins vegar?

Reglur um alþjóðlega lögsögu í meðlagsmálum í Svíþjóð, Finnlandi og Danmörku má finna í reglugerð um framfærsluskyldu. Samkvæmt þessum reglum um lögsögu getur meðlagsþegi einkum fengið mál tekið fyrir um ákvörðun eða hækkun meðlags og framfærslueyris maka í Svíþjóð, Finnlandi eða Danmörku við eftirfarandi aðstæður:

- Meðlagsgreiðandi er búsettur í landinu. Engu skiptir hvar meðlagsþegi er búsettur og dvelur.
- Meðlagsþegi er búsettur í landinu. Engu skiptir hvar meðlagsgreiðandi er búsettur og dvelur.

Meðlagsgreiðandi getur einkum fengið mál tekið fyrir um lækkun eða niðurfellingu meðlags og framfærslueyris maka í Svíþjóð, Finnlandi eða Danmörku ef meðlagsþegi er búsettur þar.

Reglur um alþjóðlega lögsögu í meðlagsmálum á Íslandi og í Noregi má finna í Lúganósamningnum frá 2007. Reglur samningsins um lögsögu eru sambærilegar reglunum í reglugerðinni um framfærsluskyldu.

Óháð tengslum máls við erlent ríki eru meðlagsmál afgreidd og úrskurðað um þau samkvæmt lögum viðkomandi ríkis.

Á hvaða vettvangi er fjallað um þessi mál og hvaða starfsvenjur gilda varðandi þau í norrænu löndunum?

Norrænu samningarnir voru upphaflega samdir í óformlegu samstarfi milli norrænu landanna. Í dag er samstarfið um samningana í höndum Norræna sérfræðingahópsins um fjölskyldurétt, sbr. hér fyrir neðan

Fyrrgreindir Haag-samningar eru samdir af Haag-ráðstefnunni um alþjóðlegan einkamálarétt, sem öll Norðurlöndin eru aðilar að.

Evrópureglugerðirnar eru samdar af Evrópusambandinu.

Hvað er gert í norrænu löndunum til að samræma og skýra reglurnar svo þær tryggi sem best hag bæði foreldra og barna í forsjárdeilum og deilum um umgengnisrétt sem teygja sig yfir landamæri?

Eins og getið var hér á undan hafa Norðurlöndin komið á fót þar til bærum miðstjórnvöldum varðandi ýmsa fjölskylduréttarlega samninga m.m.

Þessum miðstjórnvöldum er meðal annars ætlað að taka við og senda áfram beiðnir m.m. samkvæmt samningunum m.m., eiga samstarf við miðstjórnvöld í hinum aðildarlöndum samninganna og sinna þeim verkefnum, sem samkvæmt samningunum m.m. eru að öðru leyti falin miðstjórnvöldunum.

Á vegum Norðurlandaráðs hefur verið komið á fót Norræna sérfræðingahópnum um fjölskyldurétt, en alla jafna kemur hann saman einu sinni á ári og ræðir helstu fjölskylduréttarmál á döfinni. Umræðurnar snúast m.a. um laganýmæli í hverju landanna og reynslu og löggjöf hinna landanna í viðkomandi málaflokkum. Auk þess semur sérfræðingahópurinn drög að breytingum á norrænum samningum á sviði fjölskylduréttar þegar þörf krefur.

Auk þess hefur verið komið á fót norrænum vinnuhópi um brottnám barna milli landa („Nordisk Møde“), sem er skipaður fulltrúum miðstjórnvalda fyrir Haag-saminginn um brottnám barna og Haag-samninginn um vernd barna. Haldinn er árlegur fundur og tilgangurinn er m.a. að miðla reynslu um afgreiðslu mála, sem heyra undir samningana tvo, þar á meðal samstarfið við hin aðildarríki samningsins.

Með bestu kveðju,

Astrid Krag